

Rutger Bregman

MORÁLNA
REVOLÚCIA

Cyklus prednášok
The BBC Reith Lectures

Ako syn kazateľa som sa už dávno naučil, že každá dobrá kázeň pozostáva z troch častí.

Prvé dejstvo: mizéria. Druhé dejstvo: vykúpenie. A tretie dejstvo: vďačnosť.

Toto bude optimistická séria prednášok – o tej výnimočnej ére ľudských dejín, ktorou prechádzame, o divokých možnostiach ľudstva a o malých skupinách odhodlaných občanov, ktoré dokážu určovať náš spoločný osud.

Obávam sa však, že dnes budeme musieť väčšinu času venovať prvému dejstvu.

Mizérii.

Od útleho veku ma fascinujú príbehy otravov a kolapsov. Vyrastal som v Holandsku a obzvlášť ma pohltili príbehy o tom, ako našu malú krajinu obsadili nacisti. Neustále som si kládol otázku, čo by som urobil ja. Mal by som odvahu urobiť to, čo je správne?

Tieto otázky si stále kladiem aj ako dospelý človek a historik – a zdajú sa mi naliehavejšie než kedykoľvek predtým. Áno, urobil som si meno písaním optimistických kníh o ľudskej dobrotivosti a utópiách, ktoré spoločne dokážeme budovať. Ak by som však aj dnes začal optimisticky, nebolo by to úprimné. Ako si v roku 1926 do zošita vo fašistickom väzení zapísal taliansky filozof Antonio Gramsci: „Starý svet umiera a nový sa ešte len s ťažkosťami rodí; toto je čas príšer.“

Ak chceme pochopiť hĺbku našej aktuálnej mizérie, na úvod nám pomôže jeden klasický príbeh úpadku. Keď veľký historik Edward Gibbon opisoval úpadok Ríma, nehovoril v nejasných abstrakciách. Poskytol nám mená, dátumy a podrobnosti: boli to strany plné zbablosti a korupcie. Pri čítaní *Úpadku a zániku Rímskej ríše* v spomalenom zábere sledujete rozklad civilizácie. Sadistických cisárov na pozlátených trónoch. Generálov, ktorí zradili svoje vlastné armády. Senátorov, ktorým viac záležalo na divadle ako na štátnickom umení.

A predsa: pri čítaní Gibbona nás dnes najviac nešokuje zvrhlosť.

Šokuje nás pocit, že to všetko poznáme.

Gibbon písal o politikoch bez vážnosti, o elitách bez cnosti a o spoločnostiach, ktoré si dekadenciu pomýlili s pokrokom. O dve tisícročia

neskôr žijeme v dobe, v ktorej sa miliardári vyhýbajú plateniu daní, politici sa namiesto vládnutia sústreďujú na divadlo a mediálni magnáti zarábajú na klamstvách a nenávisti. Rím horel a rímske elity sa zabávali. Naše elity ten požiar naživo vysielajú a speňajú dym.

Nemorálnosť a neserióznosť: to sú dva určujúce znaky dnešných lídrov. Nie sú to náhodné chyby, ale logické dôsledky toho, čo nazývam „prežitie nehanebných“. Dnes sa na vrchol neprebojujú najschopnejší ľudia, ale tí, ktorí majú najmenej škrupúl. Nie tí najcnostnejší, ale tí najdrzejší. K Európe sa ešte dostanem, ale najprv sa presuňme na opačnú stranu Atlantiku; na miesto, kde táto logika dosiahla svoju najčistejšiu podobu: do Spojených štátov amerických.

Nebudem vás nudiť vyčerpávajúcim súhrnom všetkých šialenstiev posledných rokov. Na jednej strane sme mali establišment, ktorý podporoval starého muža vo fáze zjavného mentálneho úpadku. Na druhej strane sa zas nachádzala odsúdená hviezda reality šou. Práve tá je dnes pri moci a stala sa tým najotvorenejšie skorumpovaným prezidentom v amerických dejinách. Aj keď ide o obsadzovanie postov v jeho administratíve, vystupuje ako moderný Caligula – rímsky cisár, ktorý chcel spraviť konzula zo svojho koňa. Obklopuje sa

lojálnymi stúpcami, špekulantmi a pochlebovačmi.

Mňa však nezaujíma súboj ľavice proti pravici. Zaujíma ma súboj odvahy proti zbabelosti, cnosti proti neresti. Pravda je taká, že úpadok je všade. Morálny rozklad hlboko zasiahol elitné inštitúcie všetkých druhov. Ak je pre pravicu charakteristická nehanebná skorumpovanosť, tak liberáli odpovedajú paralyzujúcou zbabelosťou.

Pred novým režimom už pokľakli desiatky korporácií, mediálnych sietí, univerzít a múzeí. Vernosť sa ponáhľali prisahať niektoré najprestížnejšie právnické kancelárie. Netvárame sa však, že to bol pád z nejakých mimoriadnych výšin. Tieto firmy predsa celé roky obhajovali zločincov z Wall Street, tabakové konglomeráty a firmy profitujúce z opiátovej krízy. Svoje princípy nezradili, len ich odhalili. Nikdy neboli lojálne voči spravodlivosti ani demokracii, boli lojálne voči moci a zisku.

A kde sa táto lojalita rodí? Odpoveď je jednoduchá: na tých najváženejších svetových univerzitách. V najväčších baštách vedy a rozumu, v sekulárnych chrámoch s veľkolepými stĺpmi a do kameňa vytesanými mottami: „Pravda“ na Harvarde, „Svetlo a pravda“ na Yale a „V službe národu a v službe ľudstvu“ na Princetone.

Každý rok píšu tisíce výnimočných tínedžerov nádherné motivačné eseje o globálnych problémoch, ktoré chcú riešiť. Klimatická zmena. Hlad vo svete. Nákazlivé choroby. O pár rokov si to však väčšina z nich namieri do firiem ako McKinsey, Goldman Sachs alebo Kirkland & Ellis. Jeden môj priateľ, ktorý študoval na Oxforde, to označuje za „bermudský trojuholník talentu“: poradenské služby, financie a firemné právo. Ohromná čierna diera pohlcujúca množstvo tých, ktorých označujeme za „najlepšie a najbystrejšie mozgy“. Temná priepať, ktorá sa od 80. rokov strojnásobila.

Pochopiteľne, uvedomujem si, že takéto firmy si na svoje pochybné obchodné modely s radosťou natriekajú tenkú vrstvu „poslania“ alebo „spoločenskej zodpovednosti“. Vedeli ste, že tabakový gigant Philip Morris má vynikajúce ESG skóre? Počuli ste, že firmu British American Tobacco označil denník *Financial Times* za klimatického lídra aj lídra v rôznorodosti? A tá firma si to aj naozaj zaslúžila: jej programy kompenzácie CO₂ majú predsa špičkovú úroveň a aj školenia o inklúzii patria medzi najlepšie v biznise. Konajú toľko dobra – a zároveň zabíjajú milióny ľudí.

Prosím, neklamte si: v korporátnom svete nedošlo k žiadnemu morálnemu precitnutiu. „Biznis pre dobro“, „vedomý kapitalizmus“,

„spoločenský dosah“ – to všetko bol do veľkej miery len podvod. Kultúrna vlna za týmito rečami sa už niekoľko desaťročí hýbe opačným smerom.

Stačí sa pozrieť na prieskum American Freshman Survey, ktorý od 60. rokov minulého storočia sleduje hodnoty prvákov na vysokých školách. Keď sa študentov na ich najdôležitejšie životné ciele pýtali pred polstoročím, 80 až 90 percent z nich uviedlo „rozvoj zmysluplnej životnej filozofie“. Len 50 percent uprednostnilo „zarabanie množstva peňazí“. Dnes sa tieto čísla prehodili. 80 až 90 percent teraz hovorí, že najdôležitejšie je zbohatnúť. Zmysluplnú životnú filozofiu si cení iba polovica.

Zapamätajte si: nie je to otázka ľudskej prirodzenosti, ale ľudskej kultúry. Deti len nastávajú zrkadlo a my v ňom vidíme presne to, čo sme ich naučili.

V tom bermudskom trojuholníku nezmyselných pracovných miest dnes skončí približne 40 percent absolventov Harvardu. Ak medzi tieto odvetvia započítate aj veľké technologické firmy, ich podiel stúpne na viac ako 60 percent. A práca v nich je často rovnako nezmyselná. „Najlepšie mozgy mojej generácie premýšľajú o tom, ako prinútiť ľudí klikáť na reklamy. To je fakt nanič,“ znejú neslávne známe slová istého matematického génia, ktorý skončil vo Facebooku.

Ameriku zradili jej elity na ľavej aj pravej strane spektra. Rovnako ako Rím vo svojich posledných dňoch, aj táto ríša sa rozpadá zvnútra. Dôvodom pritom nie je nedostatok talentu a bohatstva, ale nedostatok odvahy a cnosti.

***

Veľmi rád by som povedal, že na tejto strane Atlantiku je to oveľa lepšie a že novým lídrom slobodného sveta sa stala Európa.

To však evidentne nie je pravda.

Naša politika síce nie je až tak očividne skorpumpovaná, no aj starý kontinent straší rovnaký duch úpadku. Pravda je taká, že medzi určujúce črty európskych elít nepatrí len nemoŕálnosť a neserióznosť, ale aj... bezvýznamnosť.

Ak Amerika pripomína pád Ríma – veľkolepý a vulgárny –, tak Európa prežíva pomalú smrť Benátok. Jedno impérium sa rúca v plameňoch a to druhé sa potápa v tichu. Jedno pohlcuje oheň, to druhé sa stráca v hmle.

Možno ten príbeh poznáte. Na samom vrchole boli Benátky zázračným miestom obchodu a inovácií. Z malého mesta postaveného na lagúne sa vyvinulo impérium, ktoré po stáročia ovládalo stredomorský obchod. Jeho úspech bol postavený na relatívne otvorenom systéme: obchodníci mohli vďaka zásluhám rásť, obchod

bol dobre regulovaný a inštitúcie ako Veľká rada sa starali o rovnováhu medzi aristokraciou a zodpovednosťou.

V 14. storočí sa však táto otvorenosť začala vytrácať. Semená úpadku boli zasiate už v roku 1297 takzvanou *serratou* (alebo uzavretím) Veľkej rady. Členstvo v nej sa stalo dedičným privilégium, čo viedlo k zrodu uzatvorenej triedy šľachticov, ktorí si svoje výsady starostlivo strážili. Táto sebecká elita si zmonopolizovala vládne funkcie, zabraňovala v prístupe nováčikom a pravidlá prepisovala tak, aby chránili jej bohatstvo a moc.

V priebehu storočí benátska politika zdegenerovala do rentierstva. Vládnuce rodiny vyťahovali zisky z obchodných monopolov bez toho, aby ich opätovne investovali do inovácií. Svoje bohatstvo nalievali do palácov a kasín a ignorovali pritom čoraz väčšie hrozby zo strany nových mocností, ako bola Osmanská ríša. Mladí príslušníci elity sa už viac nechceli stať obchodníkmi ani admirálmi; radšej si vybrali život plný záhaľky a luxusu.

Postupne sa Benátky stali už len tieňom samých seba: navonok síce vyzerali krásne, zvnútra však boli prázdne.

A teraz otázka: Nepripomína vám to niečo?

Dnes sa na jedny veľké Benátky mení celá Európa. Stáva sa z nej krásne múzeum pod

holým nebom. Predstavuje skvelú destináciu pre čínskych a amerických turistov. Je miestom, kam sa chodí obdivovať to, čo kedysi bolo stredom sveta.

Stačí sa pozrieť na to, ktoré naše firmy majú najväčšiu hodnotu. V USA a v Číne je najväčšia ekonomická hodnota koncentrovaná v technológiách a priemysle: v umelej inteligencii, elektromobiloch, solárnych paneloch, batériách. O veľkých technologických firmách a ich oligarchoch si môžete myslieť čokoľvek, ale práve tieto mocenské odvetvia formujú budúcnosť. Každý americký gigant – Microsoft, Apple, Amazon, Nvidia, Alphabet – má v skutočnosti sám osebe vyššiu hodnotu než celý nemecký alebo francúzsky akciový trh.

Európsku top desiatku, naopak, ovládli veľké módné firmy. Dior. Louis Vuitton. L'Oréal. Namiesto hardvéru sme sa stali kontinentom kabeliek.

Naše spoločnosti zároveň rýchlo starnú. Pôrodnosť prudko klesá, rast pokrivkáva a európske bohatstvo sa do veľkej miery stáva dynastickým. V Nemecku svoj majetok zdedili traja zo štyroch miliardárov. V Británii platí, že rodiny s deťmi nezažili nárast príjmov už dve desaťročia, ale príjmy dôchodcov sa neustále zvyšujú. Vo Francúzsku majú dnes seniori vyššie príjmy ako obyvateľstvo v produktívnom

veku – a v dejinách ľudstva je to prvýkrát. Politicky sa staráme v prvom rade sami o seba, sme priam posadnutí najmä migráciou, hoci len 10 percent z nás sa narodilo mimo Európskej únie a tých nových ľudí budeme navyše aj potrebovať na uživenie všetkých tých dôchodcov a dedičov.

Samozrejme, Európa sama seba dlho považovala za kontinent hodnôt. Radi ostatných poučujeme o demokracii a ľudských právach. Ale pozrite sa na nás tento rok. Izrael zhodil na Gazu bomby s ničivou silou šiestich Hirošim, ale európski lídri ledva dokázali vyjadriť obavy z „humanitárnej situácie“, akoby išlo o akúsi prírodnú katastrofu.

No zatiaľ čo ostatných sa nám krotiť nedarí, excelujeme v regulovaní samých seba. Čína je svetovou priemyselnou veľmocou, USA zas svetovou technologickou veľmocou a my udávame tón vo vytváraní pravidiel. Vychovali sme celú novú triedu nie budovateľov a tvorcov, ale compliance špecialistov, ESG audítorov, overovateľov udržateľnosti a konzultantov ochrany dát.

Regulácia má prednosť pred inováciami a dohľad pred tvorivosťou – presne také je aktuálne európske nastavenie. Hrdo sme svetu oznámili svoj zákon o umelej inteligencii a urobili sme to aj napriek tomu, že žiadne špičkové firmy

so zameraním na umelú inteligenciu sme nemali. Vynikáme v spravovaní odvetví, ktoré nemáme. Sme rovnakí ako Benátky v 14. storočí: naša ekonomika odmeňuje tých, čo zvyšujú komplexnosť a vyťahujú rentu.

Nechápte ma zle: som staromódny európsky sociálny demokrat. Nie som tu na to, aby som opakoval protivládne a protieurópske klišé. Veľmi dobre viem, že nedávna rozsiahla štúdia zistila, že takzvané „nezmyselné pracovné miesta“ (teda tie, ktoré za spoločensky nezmyselné považujú aj samotní zamestnanci) sú trikrát častejšie v súkromnom ako vo verejnom sektore. A rovnako viem, že aj po brexite sú patologické prejavy britskej vlády horšie (napríklad: britský daňový kódex má dnes 22 000 strán a je najdlhší na svete).

V Európe by sme mali byť hrdí na silné sociálne štáty a ambiciózne klimatické snahy. A rozhodne potrebujeme regulovať veľké technologické firmy. Sociálna demokracia sa však nemá sústreďovať len na regulovanie prítomnosti, ale aj na budovanie budúcnosti. A regulácie majú byť jednoduché, transparentné a otvorené pre nových hráčov, nie komplexné, neprehľadné a zamerané na ochranu status quo.

Výsledkom je obrovské plytvanie talentom. Naše najlepšie mozgy nezakladajú startupy ani neriešia skutočné problémy; namiesto toho

píšu hlásenia a pripravujú sa na audity. V mene klímy a rovnosti sme vybuďovali ekonomiku papierovania, ktorá trestá produktivitu a odmeňuje byrokráciu. Úradníkov, ktorí kedysi vedeli niečo vybudovať, nahradili konzultanti a štát tak do veľkej miery prišiel o schopnosť dosahovať výsledky.

Možno sa pýtate: A kde je nejaký odpor?

Tvárou v tvár takému úpadku by predsa určite povstala nová ľavica, nové progresívne hnutie pod heslom *Make Government Great Again*.

Takto to však nie je. Veľká časť modernej ľavice, a to najmä v Európe, sa zmenila na stranu, ktorá hovorí „nie“. Nie rastu. Nie budovaniu. Nie ambíciám. Jej novým evanjeliom je „nerast“.

Pre férovosť treba povedať, že hnutie presadzujúce nerast pomenúva skutočný problém. Naše ekonomiky takto naozaj nemôžu pokračovať: nemôžu rúbať lesy rýchlejšie, než dorastú, nemôžu z morí vyloviť ryby a atmosféru zamoriť uhlíkom. Varovanie nerastového hnutia je vážne, ale o jeho odpovedi to neplatí. Jeho členovia sú alergickí na technológie a aj prosperitu vnímajú s podozrením. Nad nemennými faktmi ponuky a dopytu mávnu rukou a tvária sa, že ceny bývania sa na polovicu dajú znížiť vyhláškou a aj na odstránenie

chudoby stačí heslo. Neponúkajú praktický program s riešeniami, ale elitársku ideológiu riadeného úpadku.

Najbizarnejšie je prikázanie nemať deti, ktoré sa v istých ľavicových prúdoch objavuje. Podľa demografov je za poklesom pôrodnosti do veľkej miery to, že ľudia s ľavicovými názormi sa rozhodnú nemať deti. Na chvíľu sa nad tým zamyslite. Tradícia, ktorá kedysi reprezentovala budúcnosť, dnes to najkrajšie na svete – teda nový život – považuje za zločin proti planéte. Ak by ste chceli vymyslieť stratégiu s cieľom, aby sa vaše hnutie v priebehu jednej generácie stalo bezvýznamným, lepší spôsob by ste našli len sotva.

Hlbšia tragédia však spočíva v tom, že ľavica kedysi verila v pokrok – v myšlienku, že ľudia a národy dokážu rásť, rozvíjať sa, dospieť. Bola to tradícia postavená na vzdelaní a emancipácii. Ako napísal americký historik Nelson Lichtenstein:

„Všetky veľké reformné hnutia – od krížovej výpravy proti otroctvu po vzostup robotníkov v 30. rokoch – sa definovali ako obhajcovia morálneho a vlasteneckého nacionalizmu a stavali ho do protikladu k provinčným a sebeckým elitám, ktoré stáli proti ich predstave o cnostnej spoločnosti.“

Dnes však takéto utopické horizonty nevidieť. Namiesto toho, aby ľavica ľudí inšpirovala víziou lepšej budúcnosti, obrátila sa dovnútra a rozpadá sa na čoraz užšie morálne kruhy. Rýchlo pridáva na čiernu listinu, ale pomaly robí kompromisy. Rýchlo súdi, ale pomaly presviedča. Namáhavé budovanie koalícií nahradila katarzia verejného pranierovania.

Dnes teda máme zámená, ale nie progresívne zdanenie; uznávame pôvodný nárok na pôdu, ale chýba nám dostupné bývanie; máme inkluzívny jazyk, ale exkluzívne územné plánovanie. Máme formu, ale nie výsledky. Naozaj sa potom čudujeme, že ľavica naprieč rozvinutým svetom prehráva? Samozrejme, že nie. Keď prestanete budovať a organizovať sa, neprehrávate len voľby. Prichádzate aj o ľudí. A keď ľavica svoje pozície vyprázdni, to prázdno dlho prázdne nezostane. Iní sú okamžite pripravení zaplniť ho.

***

Teraz teda zlé správy.

Ak si myslíte, že pád Ríma alebo Benátok bol desivý, ubezpečujem vás: môže to byť aj oveľa horšie. Áno, máme síce do činenia s klaunami a so zbabelcami, ale zároveň máme do činenia so skutočnými fašistami. Môžeme skončiť pod

nadvládou feudálnych rentierov, ktorí zo spoločnosti pomaly vysávajú život. Ale rovnako sa môžeme dostať do rúk ľudí, ktorí ju zničia priamo.

Nedávno som sa zúčastnil na jednej exkluzívnej konferencii v Silicon Valley. Počas večere rozhovor ovládol istý *tech bro* a spôsob, akým rozprával, mi pripomínal fašistov Mussoliniho strihu z 30. rokov. Upozornil som ho na to a on mi bez štipky irónie odpovedal:

„Áno, myslím, že by sme sa mali trochu sfašizovať“

A nebol jediný. Je súčasťou širšieho návratu fašizmu v západnom svete. No naozaj musíme používať to slovo začínajúce sa na písmeno f? Áno, musíme. Rovnako ako vedci, ktorí sa venujú výskumu genocídy, dokážu jasne klasifikovať, čo sa stalo v Gaze, aj vedci, ktorí sa venujú výskumu fašizmu, dokážu rozpoznať znaky toho, čo je dnes na vzostupe.

Sme svedkami toho, ako ozbrojené jednotky patrolujú po uliciach. Sme svedkami toho, ako maskovaní muži nakladajú ľudí do dodávok. Sme svedkami razií v príbytkoch politických oponentov. Sme svedkami vzostupu polovojských jednotiek, ktoré sú lojálne k jedinému mužovi. Nie je náhoda, že niektorí poprední odborníci na fašizmus opustili Spojené štáty.

Jeden z nich povedal, že poučením z roku 1933 je odísť radšej skôr ako neskôr.

A bieli supremacisti medzitým oslavujú. „Ak si pred ôsmimi rokmi protestoval proti tomu, že ťa nahradia imigranti, bol si fašista,“ napísal nedávno na Twitteri popredný neonacista. „Dnes je to oficiálna politika @WhiteHouse.“

Alebo sa pozrite na vzostup neofašistických influencerov, ako je bloger Curtis Yarvin. Ten chce rozobrať demokraciu a nahradiť ju „technomonarchiou“, na ktorej čele bude stáť akýsi CEO s absolútnou mocou – niekto ako Elon Musk alebo Jeff Bezos. Yarvin inšpiroval miliardárov ako Peter Thiel, ktorí zas pomohli financovať vzostup J. D. Vancea. A niektorí z nich idú ešte ďalej. Jeden z najvplyvnejších MAGA intelektuálov Michael Anton spopularizoval myšlienku „červeného césarizmu“ a takúto formu vlády opisuje ako „niekde na polceste medzi monarchiou a tyraniou“.

Títo ľudia nemilosrdne bažia po moci. Sú doslova presvedčení, že je čas na nového Napoleona alebo pravicového Lenina. A rovnako ako Lenin vedia, že sú mimoriadne neoblúbení. Že by nikdy nevyhrali slobodné a férové voľby. Preto sú proti demokracii – a preto sa spoliehajú na našu apatiu. Chcú, aby sme sa odpojili. Aby sme scrollovali. Aby sme konzumovali obsah. Aby sme si nasadili okuliare s virtuálnou

realitou a slúchadlá na potlačenie hluku. Oni zatiaľ preberú kontrolu nad svetom.

Ak vás dnešné správy desia, tak vás prosím: prekonajte hranice predstavivosti. Predstavte si, že o desať rokov čítate dejiny nadchádzajúcej dekády. Ak by rozprávali príbeh o autoritárskom prevzatí moci, v úvodných kapitolách by ste čakali presne to, čoho sme dnes svedkami.

(Varoval som vás: táto prednáška bude mizéria!)

***

Pred desiatimi rokmi, po prvom zvolení Donalda Trumpa, liberálne elity v nekonečných diskusiách analyzovali priepasť medzi svojimi hodnotami a hodnotami miliónov ľudí po celej Amerike a Európe. Stačí „počúvať“ a cítiť „empatiu“ voči voličom Trumpa, Faragea, Le Pen, AfD alebo Wildersa a svet sa uzdraví.

Alebo sa to aspoň hovorilo. Vzdelané elity si neuvedomili, že ich skutočná zrada nespočívala v „nepočúvaní“ alebo nedostatku „empatie“. Problém nespočíval v *nedostatočnej kontrole vlastných privilégiií*. Spočíval v tom, že elity tieto svoje privilégia *nepoužili* v dostatočnej miere. Zlyhali v tom, že nedokázali byť skutočným prínosom pre spoločnosť.

A práve to chcem zdôrazniť na záver prvej prednášky v rámci tejto série. Nie je to len príbeh o istom počte ľudí. Je to príbeh o hlbšom zlyhaní líderstva v západnom svete. Celá jedna generácia elít zdedila mimoriadne privilégium, prístup k najlepšiemu vzdelaniu a najmocnejším inštitúciám – a to všetko nepoužila na službu verejnosti, ale na službu sebe.

Naše najlepšie a najbystrejšie mozgy sme naučili, ako sa majú šplhať, ale nenaučili sme ich, na aký rebrík sa šplhať oplatí. Vybudovali sme meritokraciu postavenú na ambíciách bez morálky, na inteligencii bez integrity. A teraz žneme následky: klesajúcu dôveru, rastúci cynizmus a novú generáciu, ktorá vníma moc ako bytostne skorumpovanú a každú cnosť len ako pózu.

Samozrejme, všetci pri moci takí nie sú. Všetky dnešné ambície nie sú prázdne. Stále existujú lídri a občania, ktorí sa snažia udržať líniu. Úradníci, ktorí odolávajú politickému tlaku. Novinári, ktorí riskujú svoju bezpečnosť pre pravdu. Právnicki a sudcovia, ktorí odmietajú zradiť svoje princípy. Sú to však výnimky – prehlúšené a prečíslené. Tieto iskry sa ešte nepremenili na plameň.

Dnes nepotrebujeme len lepšie politiky alebo lepších politikov. Potrebujeme morálnu revolúciu. Potrebujeme oživiť starú myšlienku,

ktorá dnes už znie takmer smiešne: že zmysel moci tkvie v tom, aby konala dobro.

Práve v tom spočíva aj cieľ tejto série prednášok: argumentovať, že tá najnaliehavejšia transformácia našich čias nie je technologická, geopolitická ani priemyselná, ale morálna. Potrebujeme nový druh ambície, ktorej cieľom nebude postavenie, bohatstvo či sláva, ale integrita, odvaha a verejná služba. Potrebujeme *morálnu ambíciu*.

Môže to znieť naivne. A predsa: práve preto, že sa veci môžu výrazne zhoršiť, sa môžu aj výrazne zlepšiť. Dejiny nie sú len zoznamom úpadkov; rovnako sú plné neuveriteľných obrátov. Vo svojej ďalšej prednáške z cyklu Reith Lectures ukážem, ako morálne revolúcie formovali minulosť a ako to môžeme urobiť znova.

Ďakujem.